

YEREL MEDYADA ETİK

Prof. Dr. Asaf Varol

Fırat Üniversitesi

Öğretim Üyesi

varol.asaf@gmail.com

ÖZET

1991 yılında ulusal bir özel televizyon şirketinin yurt dışından yayın yapması sonucu, kısa sürede yerel ve ulusal bağlamda birçok diğer özel radyo ve televizyon kuruluşu Türkiye’de yayına başlamıştır. 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun ancak 1994 yılında yürürlüğe konulabilmiş ve bu tarihe kadar özellikle yerel medya kontrolsüz ve denetimsiz bir biçimde yayınlarını sürdürmüştür. Bu süreç içerisinde menfaat sağlama amaçlı da kullanılabilen radyo ve televizyon kuruluşları yüzünden birçok etik ihlalleri yapılmış, bu araçlar şantaj aracı olarak kullanılabilmiş ve bunun sonucunda mahkemelerde birçok davalarının açılması zaruriyeti doğabilmiştir.

Fırat Üniversitesi bünyesinde 1991’de FIRAT TV adıyla ilk yerel Üniversite Televizyonu kurulmuş ve bugüne kadar kesintisiz yayınlarını devam ettirme başarısını göstermiştir. Kuruluş yıllarından itibaren FIRAT TV diğer bazı yerel medya kuruluşları tarafından sürekli taciz edilmiş ve bu bağlamda birçok etik ihlali yapılmıştır. 1993 yılında Türkiye’nin İnternet ile tanışmasının akabinde, daha sonraki yıllarda İnternet Gazeteciliği ve İnternet üzerinden yapılan radyo ve televizyon yayınları, medya bağlamında yeni ufuklar açarken, etik ihlallerinin de çoğalmasına neden olmuştur. Mevzuat yetersizliği ya da her defasında mevzuatın uygulamanın çok gerisinde kalması, ülkemizde medya etiğinin önemli bir sorun olmasına sebebiyet vermiştir.

Dönemin FIRAT TV yöneticileri olarak etik ihlalleri nedeniyle defalarca emniyette sorgulanmanın verdiği deneyimler ve mücadeleler, bu makalenin belgesel tarafını oluşturmaktadır. Bu çalışmada yerel medyada ve İnternet üzerinden yayımlanan medya unsurlarında yaşanmış etik ihlalleri analiz edilerek, mevzuat yetersizliklerinin sebebiyet verdiği gelişmeler ele alınacak, etik ihlallerinin çözümü ve azaltılması bağlamında nelerin yapılabileceği konusunda öneriler sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Fırat TV, Etik, Yerel medya

ETHICS ON LOCAL MEDIA

As a result of broadcasting of a national private television company abroad in 1991, a lot of local and national private radio and television companies have started broadcasting programs in a short time in Turkey. The law numbered 3984 and titled as “Establishing Radio and Television Institutions and Broadcasting the Programs “ could be empowered in 1994. In those 3 years span, especially the local media continued broadcasting their programs uncontrolled and uninspected. In this time of period some radio and television institutions used to obtain financial benefits which yield to ethical violence, these institutions used as chantage tools, and the results of these events yield to a lot of claims at the court level.

The first local university television called FIRAT TV has been established in 1991 and this institution was able to continue broadcasting its programs until today. From the establishing date, FIRAT TV was disturbed by some other local media institutions and in this manner a lot of ethical events occurred. After meeting with Internet in 1993 in Turkey, the Internet journalism and broadcasting radio and television programs on Internet have began that resulted in increasing the ethical events. Lack of laws and regulations or acting late for these regulations, the ethic of media has been a big problem in our country.

The struggles and experiences are the documentary side of this article because we, as the administrators of the Fırat TV, have been investigated and questioned a lot of times by the courts and public prosecutors because of the ethical phenomena. In this article, the ethical events that occurred on local media and the lack of laws on the media using Internet are discussed, analyzed, and some suggestions are submitted.

Keywords: Fırat TV, Ethics, Local media.

GİRİŞ

25 Mart 1991 tarihinde FÜNAF'a (Fırat Üniversitesi Araştırma Fonu) sunulan ve Prof. Dr. Asaf Varol ve arkadaşları tarafından hazırlanan “**Uydu Antenin Mikrobilgisayarlarla Yönlendirilmesi ve Yayın Aktarımı**” konusundaki FÜNAF 56 nolu proje kabul edilerek, Türkiye’de ilk yerel üniversite televizyonu kurulmuştur. Yayınlarda kullanılan verici ve antenler üniversitede imal edilerek, ilk yayınlar Teknik Eğitim Fakültesi binası içerisinde 16 m² lik bir odada başlatılmıştır. İlk yayınlar deneme amaçlı paket programlar şeklinde devam etmiştir.

İleride televizyon aracılığı ile uzaktan eğitim imkânlarını üniversitede başlatmak, üniversite ile Elazığ halkı arasında köprü kurarak üniversitedeki her türlü sosyal etkinliği anında kamuoyuna duyurmak; yapılan bilimsel etkinlikleri canlı yayımlayarak tartışma konularını çok daha geniş alanlara taşımak; Teknik Eğitim Fakültesi Elektronik ve Bilgisayar Eğitimi Bölümü Telekomünikasyon Anabilim Dalı’nın faaliyet alanına giren eğitim amaçlı yayınları gerçekleştirmek; projenin amaçlarından bazılarıdır. Fırat TV deneme yayınlarını Mayıs 1992’de başlatmış ve 2 Ekim 1992 gününden itibaren de televizyon yayınlarına süreklilik kazandırmıştır (Varol, 2003: 2).

Başlangıçta Fırat Televizyonu Elazığ’da ilk ve o zamanlarda tek yerel televizyon olmanın avantajını kullanarak, çok süratli bir gelişme sağlamış ve kamuoyu tarafından ilgi ile izlenmiştir. Üniversite bünyesinde Döner Sermaye İşletmesi aracılığı ile sürdürülen bilgisayar kursları videoya çekilerek, akşamları televizyondan yayımlanmış ve bu programı seyreden katılımcılardan sınavlarda başarılı olanlara sertifika verilerek, televizyon üzerinden uzaktan eğitim uygulanmıştır.

Fırat Televizyonu yayınlarını başlattığı dönemde; 05.04.1983 tarih ve 2813 sayılı Telsiz Kanunu, 11.11.1983 tarih ve 2954 sayılı Radyo TV Kanunu, 17.10.1988 tarih ve İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Haberleşme Daire Başkanlığı Pln. Prj. 959 sayılı yazısı ve benzeri mevzuat gereği; hiçbir özel kişi, kurum ve kuruluş tarafından ne amaçla olursa olsun (eğitim de dâhil olmak üzere) yerel radyo ve televizyon kurulamayacağını öngörmüştür. Ancak, 1991 yılında Star TV adıyla bir özel televizyonun, yasanın açığını bularak yurtdışından yayın yapması, ipin kopmasına neden olmuştur. Yerel Fırat Televizyonu da bu karmaşa içerisinde Prof. Dr. Asaf Varol

(O yıllarda doçent) ve arkadaşları tarafından kurularak, mevcut mevzuata başkaldırı olarak tarih sayfalarına geçmiştir.

Bir taraftan yasadışı tasarruflara girilirken, diğer taraftan da yayınları belirli kurallar çerçevesinde sevk ve idare etmek amacıyla; 28.01.1994 tarihinde "Fırat RTV İşletme Yayım Yönergesi" Fırat Üniversitesi Senatosundan (6.40 nolu karar) kabul edilerek, üniversite televizyonunun yayınlarına yasal bir düzen getirilmeye çalışılmıştır.

Bu bildiriye yerel yayım yapan Fırat Televizyonunu bünyesinde, kuruluşundan günümüze kadar yaşanmış etik sorunların bazıları ele alınacak, etiksel sorunların temelinde yatan gerçek düşünceler, amaçlar irdelenecek ve sonuçta yerel medyada etik ihlallerin giderilmesi yönünde ileride yapılması gerekli düzenlemelerin neler olabileceği konularında öneriler sunulacaktır.

1. FIRAT TV'İ KAPATMA ÇABALARI

Fırat Televizyonu yayına başladıktan bir süre sonra Elazığ'da yeni bir yerel televizyon kanalı daha yayım hayatına başlamıştır. ".....-TV" adındaki bu yerel televizyon Fırat Televizyonu ile rekabet edemeyeceğini görünce, üniversite televizyonunu yıpratmak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunmuştur.

1991 yılında ilk özel televizyon yayınlarının başlaması ile birlikte peş peşe özel yerel ve ulusal bağlamda radyo ve televizyon kuruluşları devreye girmiştir. Ulusal televizyon yayınları yapan özel kuruluşlar, ilk dönemlerde vericilerini Fırat Üniversitesi televizyonunun yayınlarını sürdürdüğü kule içerisine yerleştirmişler ve bu vericilerin bakım ve işletmesi, bir dönem Fırat Televizyonu elemanlarınca gerçekleştirilmiştir.

20.12.1992 günü akşamı Kanal 6 Televizyonunda ekrana gelen Ahmet Alkan ve Neşe Düzel'in sunduğu "*Bizim Koltuk*" programının konuğu Emine Şenlikoğlu idi. Program esnasında Kanal 6'nın Londra'daki merkezinde meydana gelen bir arıza nedeni ile yayında kısa süreli bir kesilme meydana gelmiştir. Fırat TV'yi yıpratmak ve kapattırmak isteyen bazı şahıs ve kuruluşlar, arızanın Fırat TV elemanlarınca kasıtlı yapıldığını yayım organlarında duyurmuşlardır. Bu yanlış bilgilendirme sonrasında, Fırat Televizyonunun o dönemdeki Genel Koordinatörü Doç. Dr. Asaf Varol'a tehdit telefonları yağmış ve telesekreterine küfürlü mesajlar bırakılmıştır.

olmadığını, Telsiz Genel Müdürlüğü ise, 4.12.1992 gün ve 10268 – 5169 sayılı görüş yazısında; 2813 sayılı Telsiz Kanununun 32 nolu maddesine göre işlem yapmak üzere Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulması gerektiğini belirterek, Fırat TV'nin yayınlarını durdurmasını talep etmiştir. Ancak, aynı koşullarda Elazığ'da o dönemlerde yayın yapan .....-TV'nin kapatılması cihetine asla gidilmemiştir.

Emniyet Müdürlüğünün baskısı sonucu çözüm arayışına giren Fırat TV Yöneticileri; baskıları azaltmak ve büyük masraflar yaparak belirli bir düzeye getirdikleri birimde yayınlarını sürdürebilmek amacıyla; Kapalı Devre Televizyon Yayın izni için Radyo ve Televizyon Yüksek Kuruluna müracaat etmişlerdir. Bunun sonucu olarak, 17.4.1985 gün ve 18728 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kapalı Devre TV Yayınları Yönetmeliği kapsamında, Fırat TV'ye Eğitim Amaçlı Kapalı Devre Televizyon Sistemi Kurma ve İşletme İzin Belgesi verilmiştir (Radyo Televizyon Üst Kurulu, 19.03.1993, Belge no:112). Bu izin belgesi ile ancak birbirine bitişik binalarda kablo üzerinden yayın yapılabilir. Oysa Fırat TV'nin amacı, atmosferde sinyaller yayarak Elazığ halkına ulaşabilmektir.

Ulaştırma Bakanlığı Telsiz Genel Müdürlüğü; Elazığ Valiliğine bir yazı göndererek, *Kanunlara aykırı olarak izinsiz ve ruhsatsız kurulan ve kullanılan bütün radyo ve televizyon vericilerinin faaliyetlerinin tatil edilmesi, mühürlenmesi, sökülmesi gibi önleyici tedbirlerin alınmasını, ayrıca bu maksatla kullanılan radyo ve televizyon vericilerinin menşeleri araştırılarak izinsiz imal ve izinsiz yurda sokulmuş olanların sorumluları hakkında savcılıklara ihbarda bulunulması, keza kaçak sokulmuş olanların Gümrük Müdürlüklerine işlem yapılmak üzere teslimi yasa gereğidir* bilgilendirmesini yapmıştır (Ulaştırma Bakanlığı, 15.03.1993).

Aynı şehirde yerel yayın yapan Fırat TV kapatılmaya çalışılırken, diğer bir televizyon (.....-TV'ye) şirketine karşın herhangi bir işlem yapılmamasını etik bulmayan Fırat TV yöneticileri; kapalı devre TV yayın izni alarak, hem zaman kazanmak hem de şikâyetçi odaklara sanki de yasal bir kimlik kazanıldığı görüntüsü vermek istemişlerdir. Fırat TV yönetimince bu tür bir tasarıfa gidilmesi etik değildir ve mevzuata karşı çıkılması olarak değerlendirilmektedir.

Yasalara uymayarak Fırat TV yayınlarını sürdürmesi nedeniyle, 05.03.1993 tarihli T. C. Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığının göndermiş olduğu yazı sonrasında, Fırat TV Genel Koordinatörü Prof. Dr. Asaf VAROL'un 02.04.1993 tarihinde savcılıkta ifadesi alınmıştır. Eğitim amacı ile kurulan bir kuruluş olmasına karşın, Fırat TV'nin Üniversite dışına yayın yapmamasının ve kapatılmasının istenmesi; gelişen teknolojilerinin eğitim amaçlı kullanılmasının önündeki en büyük engel olduğunu, böyle güzel ve yapıcı düşüncelerin destekleneceği yerde savcılıklarda ifadesinin alınmasını kınayan Varol, birçok kez ifade vermek için savcılarının karşına çıkmıştır.

Fırat TV'nin kapatılması ve yayınlarının susturulması için bazı çevrelerce verilen mücadele bir türlü sona ermemiştir. Artık, televizyon cihazlarına fiili saldırılar başlamıştır. 23.02.1995 günü saat 19.30 sularında Fırat TV'nin Harput'ta bulunan vericisine üçüncü kez saldırı yapılmıştır. Saldırılarda kablolar kesilerek, çanak ve link cihazları kırılarak, vericilerinin yanmasına sebebiyet

verilmiştir. Cihazlara verilen tahribatlar karşısında mücadeleden bıkmamış ve her defasında cihazlar tamir edilerek veya yenileri alınarak yayınlar sürdürülmüştür (Varol, 2003).

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu; bir taraftan Fırat TV'yi kapatmak için ardı ardına birçok yazıyı Üniversiteye, Emniyet Müdürlüğüne ve Elazığ Valiliğine gönderirken; reklam gelirlerini tahsil etmek için de yazı göndermeyi ihmal etmemiştir (RTÜK, 13.02.1996). Gönderilen yazıda, *“Reklam Gelirleri Üst Kurul Payı Beyannameleri ile ödeme makbuzlarının yer aldığı tarih ve tahsilât dosyalarının incelenmesi neticesinde, bazı bilgi ve belgelerin eksik olduğu; söz konusu bilgi ve belgelerin gönderilmemesi halinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerinin uygulanacağını”* bildirilmiştir. RTÜK'ün bir taraftan Fırat TV'nin kapatılmasını isterken, diğer taraftan reklam gelir paylarını tahsil etmesi; etik ihlali olarak tarihe geçmiştir.

RTÜK'ün 19.03.1994 tarih ve 0112 belge numarası ile Kapalı Devre Televizyon Sistemi Kurma ve İşletme İzin Belgesi, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun kapsamında geri iade edilmiş ve 17.09.1999 tarih ve 034 izin belge numaralı yeni bir *“Kapalı Devre Televizyon Sistemi Kurma ve İşletme İzin Belgesi”* alınarak, yasal olmayan yayınların yasa kapsamında yapıldığı imajı verilmeye devam edilmiştir.

Kapatılma baskılarının yoğunlaşması, Fırat TV Genel Koordinatörünün farklı çözümler aramasına sebebiyet vermiştir. Çözüm olarak kapalı ve atmosfer yayınları bütünleştirilerek, kademeli çalışacak hale getirilmiştir. Şöyle ki, RTÜK'ten denetleme uzmanlarının geleceğinin gayri resmi yollardan öğrenilmesinin akabinde, bir düğmeye basılarak atmosfere sinyal yayınları kesilebilmekte ve anında kapalı devre yayınlara geçilebilmektedir. Uzmanlar atmosfere yayın yapıldığını görmedikleri için raporlarında *“Atmospere yayın yapıldığı tespit edilmemiştir”* ifadelerini tutanaklara geçirmişlerdir. Uzmanların Elazığ'dan ayrılmalarını müteakiben, düğmeye basılarak kapalı devre yayından çıkılmış ve tekrar sinyaller atmosfere gönderilmiştir. Bu tasarrufu yüzünden Fırat TV Müdürünün ve Genel koordinatörünün, 21.12.1999 tarihinde Emniyette ifadeleri alınmıştır. Kendilerine yöneltilen sorulardan birisi de *“Şu anda Fırat Üniversitesi'nde kaç adet televizyon mevcuttur?”* şeklinde olmuştur. Bu soruya Fırat TV Genel Koordinatörü Prof. Dr. Asaf Varol *“Şu anda Fırat Üniversitesinde kurulu ve faaliyette bulunan iki adet televizyon vardır. Bunlardan biri Fırat Televizyonudur. Diğeri ise aynı bina içerisinde (Teknik Eğitim Fakültesi binası içerisinde) laboratuvarlar ve stüdyo arasında kurulmuş sistemdir”* biçiminde cevap vererek, kafaların karışmasına sebebiyet vermiştir (Sanık İfade Tutanağı, 21.12.1999).

3. 3984 SAYILI KANUNA KARŞI SÜRDÜRÜLEN MÜCADELELER

3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun 20.04.1994 sayılı ve 21911 sayılı Resmi Gazetede yayımlanması, özellikle özel televizyonların kurulması ile ilgili önemli bir düzenleme olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, söz konusu kanunun çok geciktirilerek yayımlanması, telafisi mümkün olmayan olayların çıkmasına neden olmuştur.

Kanun öncesinde birçok kentte yerel radyo ve televizyon istasyonlarının açıldığı, eline kamera geçirenlerin kendilerinde sınırsız gücün olduğunu sanarak vatandaşların özel yaşamlarını alt üst ettiği, yerel televizyonların birbirinin yayınlarına bindirme (enterfere) yaptığı, sunucu veya programcı olarak ekran karşısına çıkan birçok spikerin diksiyonların bozuk ve Türkçeyi dahi düzgün konuşmadığı, birçok etik ihlallerinin yapıldığı, mevzuatı bilmeyen vatandaşların bu etik ihlallere karşı dava açmaya yanaşmadıkları bir süreç yaşanmıştır.

3984 sayılı Kanunun, üniversitelerin radyo ve televizyon birimleri kurmasını engellemesinin sebeplerinin başında, özel yerel radyo ve televizyon kuruluşlarının baskısı gelmektedir. Bu kuruluşlar kentlerde üniversiteler tarafından kurulacak radyo ve televizyonlara karşı rekabet edemeyecekleri ve özellikle de reklam pastasını paylaşma endişelerinden ötürü, Kanunun üniversitelerin aleyhine çıkmasını sağlamışlardır.

Kanun gereği, Fırat TV'nin yayınlarını susturması ve o güne kadar yapılan tüm yatırımların çürümeye terk edilmesi istenmiştir. Yol ayırımında ya "devam" ya da "kapatma" yönünde karar alınması gerekmiştir. Üniversite yönetimi, gelen baskılar yüzünden bu konuda karar vermede zorluk çekmiştir. Çünkü üniversite içinden yönetim kademesinde yer alan bazı öğretim üyeleri de çeşitli nedenlerle Fırat TV'nin kapatılması gerektiği görüşünü savunmuşlardır. Sayıları az da olsa bu kesimin iddiası, Fırat TV'nin "Asaf'ın televizyonu" olduğu veya kamuoyunda bu şekilde sanıldığıdır.

Başlangıçta sadece yerel bir televizyonun sürekli şikâyetleri neticesi kamu kurumlarına karşı mücadele verilirken, bu kanun ile birlikte Üniversite içindeki muhalif bir kanat ile de mücadele zorunluluğu doğmuştur. Ancak, Fırat TV'nin yayınlarına devam edilmiştir. Mümkün olduğunca sempozyumlarda, konferanslarda ve toplantılarda kanunun çelişkileri konusu sıkça işlenmiş ve kamuoyu oluşturmaya çalışılmıştır (Varol, 1995, 1996a, 1996b, 1997; İsbir, 1997).

Fırat TV, Kanun karşısında gücünü yitirmiş ve zayıf düşmüştür. Özel yerel radyo ve televizyon kuruluş sahiplerinin baskısı sonucu kanun aracılığı ile üniversite televizyonlarının (Fırat TV'nin) yayınlarının durdurulmak istenmesi, haksızlık olarak değerlendirilmiştir. Dönemin Fırat TV yöneticileri yasaya karşı direnmenin hem suç hem de etik ihlali olmasının bilincinde, arzuladığı hedefe ulaşmak için mücadeleye devam etmiştir.

Fırat TV ilk yerel üniversite televizyonu olarak uzun yıllar sürdürdüğü yayınlarına; 1998 yılında Selçuk Üniversitesi Televizyonu ile 2001 yılında Erciyes Üniversitesi Kampus Televizyonu dâhil olmuştur. Diğer bazı iletişim fakülteleri de zaman zaman radyo ve televizyon yayınlarına başlamış, ancak çeşitli nedenlerle yayınlarında süreklilik gösterememişlerdir.

Fırat TV'nin varlığı, 1997 yılında Fırat Üniversitesi bünyesinde İletişim Fakültesinin kurulması gerekçeleri arasında gösterilmiştir (Resmi Gazete, 19.09.1997). Fakültenin kurulması ile ilgili kararın ardından, teknik çalışmalar sürdürülerek 2000 yılında fakülteye Prof. Dr. Asaf Varol kurucu dekan olarak atanmıştır. Aynı yıl içerisinde üniversitelerin iletişim fakülteleri dekanları

yeni bir hareket başlatarak, İletişim Fakülteleri Dekanları Ortak Platformunu (İLDEK) kurmuşlardır. Ortak platformun amaç ve hedefleri arasında; iletişim fakültelerinin sorunlarına çözüm önerileri geliştirmek, çağdaş iletişimcilerin yetişmesini gerçekleştirmek, iletişim fakültelerinin radyo ve televizyon yayınları yapmasını engelleyen 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Kanunları Hakkında Kanun karşısında mücadele vererek kanunun değişmesini sağlamak vb. diğer hususlar yer almıştır (Varol, 2001a, 2001b, 2002a, 2002b).

İletişim Fakülteleri dekanlarının bu birlikteliği sayesinde iletişim fakülteleri açısından çok önemli gelişmeler sağlanmıştır. Dekanların elbirliği ile verdiği mücadele sonrasında 3984 sayılı Kanun metninde 15.05.2002 tarihinde 4756/10 sayılı kanun kapsamında 24 üncü maddede değişiklik yapılmıştır. 24 üncü maddeye “...*bölgesel ve yerel, radyo-televizyon bölümleri bulunan iletişim fakültelerine yerel bazda frekanslar ve kanallar ücretsiz olarak tahsis edilir.*” hükmü konularak, üniversite televizyonlarının kurulmasının yasal olarak önü açılmış ve Fırat TV, 10 yılı aşkın bir süre verdiği mücadeleyi kazanarak hürriyetine kavuşmuştur.

4. YAŞANMIŞ BAZI ETİK İHLALİ ÖRNEKLERİ

1993 yılı Nisan ayında ülkemize İnternet’in girmesi sonucu, Türkiye’de iletişim alanında yeni bir dönem başlamıştır. Bu süreç içerisinde İnternet üzerinden radyo, televizyon yayınları yanında, çevrimiçi gazeteler de yayınlarını sürdürmüştür. Yerel medya bağlamında kâğıda basılan bazı gazetelerin aynı zamanda İnternet üzerinden yayımlanmış olması, yerel-ulusal ve hatta uluslararası kavramların karıştırılmasına vesile olmuştur. Zaten sadece kâğıda basılarak yapılan gazetecilik anlayışı, artık yavaş yavaş kaybolmaktadır. Günümüzde gazetelerin İnternet sayfası bulunmuyorsa, büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir ve bu gazetelerin İnternet sayfası olmadan yayınlarını sürdürmeleri de günden güne zorlaşmaktadır.

5187 sayılı Basın Kanunu, 26.06.2004 tarih ve 25504 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun amacı, “*Basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemek*” olarak belirlenmiştir. Ayrıca, “*Basılmış eserlerin basımı ve yayımını kapsadığı*” konusuna da özellikle vurgu yapılmıştır.

Aynı kanunun Düzeltme ve Cevap başlığını taşıyan 14 üncü maddesi “*Sürelî yayınlarda kişilerin şeref ve haysiyetini ihlâl edici veya kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılması halinde, bundan zarar gören kişinin yayım tarihinden itibaren iki ay içinde göndereceği suç unsuru içermeyen, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmayan düzeltme ve cevap yazısını; sorumlu müdür hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, günlük sürelî yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç üç gün içinde, diğer sürelî yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren üç günden sonraki ilk nüshada, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlamak zorundadır*” ifadesini içermektedir. Basın Kanununun bu maddesinin uygulanmasında etik davranılmadığı ve keyfiyetlerin sürdürüldüğü birçok durum yaşanabilmektedir. Etik olmayan davranışlar ile ilgili bazı örnekler aşağıda verilecektir.

Prof. Dr. Asaf Varol, 2007 Eylül ayında Siirt Üniversitesine Kurucu Rektör Vekili olarak görevlendirilir. Siirt’te ..... isimli haftalık yayımlanan yerel bir gazete (aynı zamanda İnternet üzerinden de gazete yayımlanmaktadır), Varol’un Siirt Üniversitesi’nde ilk defa kurduğu ve işletmeye açtığı Siirt Yöresi El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi faaliyetlerini,

07.01.2008 tarihinde “Kazan Dairesinden Aziz Nesin’in Töreni” başlığı altında yayımlayarak, merkezi küçümser ve kamuoyuna yanlış bilgiler verir. Bunun üzerine Gazeteye aynı gün iadeli tahhütlü bir “Düzeltilme ve Cevap” yazısı gönderilir. Bu yazıda 5187 Sayılı Kanununun 14 üncü maddesindeki hükümler de hatırlatılır. Ancak, Kanundaki kesin hükümlere rağmen, Gazetede tekzip yazısı yayınlanmadığı gibi, her hafta yeni yazılarla Rektör Vekili Prof. Dr. Asaf Varol yıpratılmaya çalışılır.

İadeli-tahhütlü gönderi belgesi üzerine “Tekzip yazısına aittir” ibaresi düşülmediği için, gönderilen postanın tekzip yazısını içerdiği konusu ispat edilememiş ve bu gelişmeler karşısında ve tekzip yazısının yayınlanmaması üzerine, Siirt Sulh Ceza Mahkemesine Tekzip yazısının yayınlanması amacıyla dava açılır. Dava dilekçesinde aşağıdaki ifadeler yer almıştır.

..... Gazetesinin 07 Ocak 2008 sayılı nüshasının ana sayfasında “Kazan Dairesinden, Aziz Nesin’in Kazan Töreni...” başlığı altında gerçek olmayan ifadeler kullanılmış ve Üniversitemizin yapmış olduğu iyi niyetli, gayretli ve kırsal alanda yaşayan halkımıza meslek kazandırarak ekonomiye katkı sağlayacak olan Battaniye İmalathanesi’ni kamuoyunda küçük düşürecek nitelikte aşağılayıcı bir tavır ile haber yayımlanmıştır. Battaniye İmalathanesi; başta, Valilik Makamının büyük destek ve katkıları olmak üzere büyük özveri gösterilerek oluşturulmuştur. Yazıda anlatıldığı gibi, tezgâhlar Halk Eğitim Merkezinden sökülerek getirilmemiş, hazırlanan broşürler herhangi bir masraf yapılmadan kendi imkânlarımızla hazırlanmıştır. Aynı sayının “Son bir uyarı:” başlığıyla da, yanlış ve gerçek dışı haber yapmak suretiyle; yasa dışı eylem yapan ve bu nedenle ceza alan öğrencilerimizi eylem yapmaya yönlendirmiş ve cesaretlendirmiştir. Üniversitemizin huzur ve sükûnunu sağlamak, Rektörlüğümüzün en önemli görevleri arasındadır. Yasa dışı gösteri ve eylem yapan öğrenciler hakkında ilgili kanun ve yönetmelikler çerçevesinde disiplin soruşturması başlatılmış ve eylemlerine göre çeşitli cezalar ile tecziye edilmişlerdir. Gazete haberinde ise bu olay aslı, esası araştırılmadan bir mağduriyet söz konusuymuş gibi öğrenciler için “şefkat bekliyoruz” nitelimesinde bulunulmuştur. Gerçek olmayan haberleri yayınlayan ..... Gazetesine, haberi düzeltmek üzere ekte bulunan tekzip metni gönderilmiş ancak yayınlanmamıştır. Düzeltilme ve Cevap (Tekzip) yazımızın söz konusu gazetede yayımlanması talebimiz vardır.

Bu tekzip yazısı, Sulh Ceza Mahkemesinin tekzihi Gazetede yayınlaması yönündeki kararı sonrasında ancak, 18 Şubat 2008 tarihinde, yani 6 hafta sonra yayımlanabilmiştir. Geçen bu süre zarfında olayın tekzip ile duyurulması güncelliğini yitirmiş ve kamuoyu zihnindeki El Sanatları Merkezi hakkındaki yanlış intiba giderilememiştir.

Kazan dairesi ile ilgili ayrıca bir tazminat davası da açılmıştır. Ancak mahkeme bu davayı reddetmiş ve kişilik haklarının zedelenmediğine karar vermiştir.

Söz konusu Gazete yıpratmak amacıyla her hafta Prof. Dr. Asaf Varol hakkında yalan haberlerini sürdürmeye devam etmiştir. Bu aşırı ihtiras ve kin yüzünden Gazetenin hata yapma olasılığı artmıştır. Nitekim önceki tekzipin yayımlandığı aynı gün (18.02.2008) “Üniversite’nin Kopyacı Mahmud”u başlığı ile duyurduğu yeni haberde, -Prof. Dr. Asaf Varol, Elazığ için 2002’de yazdığı yazıyı 5 yıl sonra Siirt için kendi kendinden intihal yaparak yazdı ve “Kopyacı Mahmud”u anımsattı- cümlesini birinci sayfada vererek, Basın Kanununun 3 üncü maddesinde belirtilen “Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlâkının, millî güvenlik, kamu düzeni,

kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir.” hükmünün uygulanmasının yolunu açmıştır.

Manşetten verilen bu haber karşısında 18.02.2009 tarihinde “*Tekzip ve Kınama*” başlığı ile bu defa Noter kanalı ile bir tekzip daha gönderilmiş ve aynı tarihte Sulh Hukuk Mahkemesinde de yeniden bir tazminat davası açılmıştır. Tekzip ve Kınama başlıklı yazı aşağıdaki bilgileri içermiştir.

Siirt İli’nde haftalık yayınlanmakta olan “.....” isimli gazetenin 18 Şubat 2008 tarihli nüshasının birinci sayfasında “Üniversitenin Kopyacı Mahmud”u başlıklı cümleye tekzip ve kınama yazısıdır.

*Söz konusu yazıda Üniversitenin “**Kopyacı Mahmud**”u, Prof. Dr. Asaf Varol ELAZIĞ için 2002’de yazdığı yazıyı 5 yıl sonra SİİRT için kendi kendinden intihal yaparak yazdı ve Kopyacı Mahmud’u anımsattı” ifadeleri içerisinde “**intihal**” kelimesini kullanarak; şahsımı küçümsemiş, öğrencilerim ve öğretim elemanları içerisinde şahsımı kopyacı olarak nitelendirmiş, akademik kariyerimi zedelemiş ve beni akademik hırsızlık yapmakla suçlamıştır.*

*İntihal etmek kelimesinin İngilizce sözlük karşılığı **to plagiarize**’dir. Yani başkasının sözlerini/ fikirlerini izin almadan çalıntı yapmak, aşırmaq, bilgi hırsızlığı yapmak anlamındadır. Akademik çevrelerde intihal çok ağır bir suç olup, intihal yapan akademisyenlerin akademik unvanları, geri dahi alınabilmektedir.*

*Siirt Kültür Kurultayı, Elazığ’da şahsımın Dönem Sekreterliğini yaptığı “Elazığ Kültür Kurultayı” isimli çalışmadan esinlenerek hazırlanmış bir projedir. 2002’de Elazığ Kültür Kurultayı için yazdığım “Kültür Olgusu” başlıklı Önsöz, Siirt Kültür Kurultayı için de geçerlidir. Bu nedenle de kendime ait bir Önsözü tekrarlamış olmamı, intihal olarak nitelemesi hakarettir, aşağılayıcıdır. Gazetede şahsımı “**Kopyacı Mahmud**”a benzeterek, bana hakaret edilmiş, itibarım zedelenmiş, kamuoyu ve öğrencilerim karşısında küçük düşürülmüş bulunmaktayım. Gazete aynı zamanda on-line yayınlandığı için bu aşağılayıcı ve küçük düşürücü haksız tasarruflar tüm Türkiye’ye ve Dünya’ya yayılmıştır.*

*Yasal tüm haklarım saklı kalmak koşulu ile; 5187 Sayılı “Basın Kanununun” 14. maddesi kapsamında bu “**Tekzip ve Kınama**” yazısının, elinize geçtikten sonra gazetenizin yayınlanacak ilk nüshasında, ana sayfada-aynı bölümde, aynı puntolarla ve aynı biçimde yayımlanmasını ve şahsımdan yine aynı gazetenin ana sayfasında aynı puntolarla bu tasarruflardan ötürü **yazılı özür dilenmesini** talep ediyorum.*

Noter kanalı ile tekzip gönderilmesine rağmen Gazete tekzibi yayınlamayarak, etik ihlallerini sürdürmeye devam etmiştir. Yıpratma yazılarını çoğaltan Gazete, konuyu YÖK’e duyurmak için ayrıca dilekçeler de göndermiştir.

Tekzip yazısını yayınlatabilmek amacıyla, Sulh Ceza Mahkemesine ayrı bir dava daha (Değ. İş. Es. No: 2008/139, Değ. İş. Ka. No: 2008/144, 06.03.2008) açılmıştır. Mahkeme tekzibin gazetede yayınlamasına karar vermiş ve tekzip ancak 21 Nisan 2008 (Yani 10 hafta sonra) Gazetede yayımlatılabılmıştır.

Bunun haricinde Gazetenin kopyacı haberi ve üniversite ile ilgili diğer gerçek olmayan yalan haberleri için Başsavcılığa (Müşteki İfade Tutanağı, 2008/576) Rektörlükçe suç duyurusunda bulunulmuştur. Prof. Dr. Asaf Varol ifadesinde aşağıdaki bilgileri vermiştir.

“.....10.03.2008 tarihli Gazetenin ikinci sayfasında, -birçok çalışan personelin fazla mesaisi kesilirken, tayini çıkmayan bir profesör ile bir doçent derslere girmiş gibi ek ders ücreti tahakkuk ettirildi- şeklinde bir yazı yazılmıştır. Buradaki haber tamamen iftiradan ibarettir. Çünkü halen Fırat Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapan Prof. Dr. Hanifi Güldemir ile Doç. Dr. Hakan F. Öztop isimli personel henüz üniversitemize gelmemiştir. Bu kişiler ile ilgili dosyalar YÖK’te beklemektedir. Bu personelin geliş ihtimali dikkate alınarak üniversite içerisinde yapılan tadilatlar sırasında bu görevlilere baştan oda tahsis edilmiştir. Fiilen burada olmadıkları için ek ders ücretleri tahakkuk ettirilmesi zaten mümkün değildir.

Aynı Gazetede yine ikinci sayfada –Üniversiteye alınan 100 bilgisayarın üç teklifli monitör macerası- şeklinde bir haber çıkmıştır. Oysaki 13.03.2008 tarihinde ihalemiz yapılmıştır. Bu haber de tamamen asılsız ve yalandan ibarettir. 17.03.2008 tarihli Gazetede, daha önce yaptığı haberi kastederek –bir satırımız ihaleyi şeffaflaştırdı- şeklinde bir haber yaparak daha önce bizim, usule uygun olmayan bir ihale yaptığımız sonucunu çıkartmaktadır ki, değindiğim gibi bu ihale 13.03.2008 tarihinde yapılmıştır.

Ben ayrıca adı geçen şüpheliden Gazetesinde yazdığı başka olaylar nedeniyle de şikâyetçiyim. Bu nedenle 17.03.2008 ve 25.02.2008 tarihli Gazete nüshası ve fotokopisini Cumhuriyet Başsavcılığımıza ibraz ediyorum. Bu sayılarda benim Elazığ İlinde görev yaptığım sürede Elazığ Kültür Kurultayı tanıtım kitapçığında yer alan ve 2002 yılında yayınlanan bir ön sözde intihal yaparak adeta bilim hırsızlığı yaptığımı iddia etmiştir ki, böyle bir şeyin olması söz konusu değildir. 2002 yılında yazdığım yazı bana aittir. Gazete tarafından 2007 yılındaki Siirt Kültür Kurultayı taslak kitapçığında, bu yazıyı kullandığım iddia edilmektedir. Önceki yazı benim şahsıma aittir ve altında imzam bulunmaktadır. Ayrıca 2007 yılında yapımına başlanılan kitapçık taslak aşamasında olup henüz basılmamıştır.

Başsavcılığa yapılan bu suç duyurusu sonrasında ceza davası açılmış; Siirt 2. Asliye Ceza Mahkemesi (Dosya no: 2008/86, Karar no: 2008/175, C.Savcılığı esas no: 2008/266) Gazete sahibini 354 gün adli para cezası karşılığında 7 bin 080 TL cezaya mahkûm etmiş ve bu ceza ertelenerek 5 yıl süre ile Gazeteci “yargı denetimi”ne tabi tutmuştur.

Gazeteci hakkında açılan tazminat davasında (Esas no: 2008/91, Karar 2008/557) da Siirt Asliye Hukuk Mahkemesi; 31 Temmuz 2008 tarihinde Gazeteciyi ayrıca manevi tazminata mahkûm etmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

İlk üniversite yerel televizyonu olan Fırat TV kurulduğu günden itibaren çok sıkıntılı günler geçirmesine karşın, mücadele azmini yok etmemiş ve hatta arzuladığı hedefe ulaşabilmek amacıyla, kendisi de zaman zaman etik ihlallerinde bulunmuştur. Verdiği mücadeleler ancak 10 yıl sonra sonuç vermiş ve İletişim Fakülteleri Dekanları Ortak Platformu (İLDEK) aracılığı ile verilen çabalar sonucunda 3984 sayılı Kanunda değişiklik yapılması sağlanmıştır. Böylece iletişim fakültesi radyo ve televizyon bölümlerine sahip üniversitelerde radyo ve televizyon yayınları artık yasal olarak yapılabilmektedir.

Yaşanmış bazı etik ihlalleri bu bildiride belgesel niteliklerle ele alınmıştır. Gelişmeler dikkatlice incelendiğinde, 5187 Sayılı Basın Kanununun sadece “Basılmış eserlerin basımı ve yayımını kapsadığı”, oysa gazetelerin veya diğer yazılı medyanın aynı zamanda İnternet üzerinden

yayımlanan gazeteleri kapsamadığı görülecektir. Bu durum gelişen teknolojiye paralel olarak gerekli mevzuatın ülkemizde aynı hızla çıkarılmadığının göstergesidir. 3984 sayılı Kanunda da benzer gecikmeler yaşanmıştır. 5187 sayılı Basın Kanunu 2004 yılında yayınlamış yeni bir kanundur. Ama Internet üzerindeki yayıncılık konusunda mevzuat yetersizdir ve Kanun mutlaka güncellenmelidir.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi Basın Kanunun ilgili maddelerinin bağlayıcı hükümlerine karşın, yayın organları mevzuatın boşluklarından faydalanarak tekzipleri yayınlamamak için direnebilmektedir. Mahkemeleri takip etmek, her yanlış ve kasıtlı haber karşısında tekzip yayınlamak, uzun süreçler alabilmekte ve tekzibin yayınlaması zamanla önemini yitirebilmektedir. Yoğun iş temposu içinde bu tür işlerle uğraşmak, çoğu vatandaş için azap niteliğindedir. Mevzuatı bilmeyenler ise yayın organları aracılığı ile işlenen etik ihlalleri karşısında pes ederek, bu tür işlerle uğraşamamakta ve dolayısıyla birçok yayın organının yaptığı etik ihlalleri yanlarına kâr kalmaktadır.

Özellikle yerel medya sahiplerinin veya genel yayın yönetmenlerinin etik ihlalleri konusunda hizmetiçi eğitimlere tabi tutulmaları gerekir. Yerel medyada görev yapan personelin tümünün etik konusunda eğitilmeleri ve Basın Kanununa riayet etmelerinin sağlanabilmesi amacıyla, sertifikaya yönelik kurslar düzenlenmelidir. Bu kurslar, iletişim fakülteleri ile yapılacak işbirliği çerçevesinde yürütülebilir.

Etik ihlalleri bir kültür ve eğitim sorunudur. Bu sorunu çözebilmek amacıyla, bireylerde daha çocuk yaşta iken ilköğretim düzeyinde önlemler alınmalıdır. Bu nedenle ilköğretim okullarında seçmeli ders olarak okutulan Medya Okuryazarlığı dersinin zorunlu dersler kapsamına alınması sağlanmalı, bu dersler iletişim fakültesi mezunu olan ve tezsiz yüksek lisanslarını tamamlayarak pedagojik formasyonlarını alan öğretmenler tarafından verilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Elazığ Emniyet Müdürlüğü, (10.02.1993). B.05.1.EGM.4.23.00.12.15111.93-632 sayılı yazısı.

İçişleri Bakanlığı, (25.01.1993). B.05.1.EGM.0.12.06.02.93/029534 sayılı teleks emri.

İSBİR, Eyyüp, Günay; VAROL, Asaf, (1997). Distance Learning Goals of Fırat University, Distance Education, Summer 1997, p. 42-44.

Milliyet Gazetesi, (21.12.1992). Programa Tepki, magazin servisi.

Resmi Gazete (19.09.1997). Fırat Üniversitesi Bünyesinde İletişim Fakültesi'nin Kurulması ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararı.

RTÜK (19.03.1993), Radyo Televizyon Üst Kurulu, RTYK/05/93/15-20/007/092, Kapalı Devre TV konulu yazısı.

RTÜK, (13.02.1996). Radyo Televizyon Üst kurulu, A.01.1.RTÜ.005.01.96/495 sayılı ve Reklam Gelirleri konulu yazısı.

Sanık İfade Tutanağı, (21.12.1999). Asaf Varol'un Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube Müdürlüğünde alınan ifadesi.

Ulaştırma Bakanlığı, (15.03.1993). B1.1.TGM.0.01.00.00/02675.1414 sayılı Özel Radyo ve Televizyon yayınları konulu yazısı.

VAROL, Asaf, (2003). Dünden Bugüne Fırat Televizyonu, Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dekanlığı Yayını, s.209, Elazığ.

- VAROL, Asaf, (1995). 3984 Sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ve Fırat Televizyon Yayınları, Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu I, F.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi, 22-23 Haziran 1995, Cilt: Teknik Bilimler, S:15-21, Elazığ.
- VAROL, Asaf, (1996a).: Gazete, Radyo ve Televizyon Yayıncıları Birliği'nin Üstlenebileceği Görevler, Anadolu, Ekim 1996, S: 22-25.
- VAROL, Asaf, (1996b). Televizyon-Telekonferans ve İnternet Sistemlerinin Uzaktan Eğitim Amaçlı Kullanımı, Türkiye 1. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu, 12-15 Kasım 1996, Bildiriler Kitabı, S: 659-667.
- VAROL, Asaf, (1997): Televizyonla Uzaktan Eğitim ve Mahalli Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Sıkıntıları, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi VI, 1997, S: 145-157.
- VAROL, Asaf, (2001a). İletişim Fakülteleri ve Sorunları, Selçuk İletişim, Cilt 1, Sayı 4, Ocak 2001, S: 3-9.
- VAROL, Asaf, (2001b). 1990 Sonrası Yerel Yayın Yapan İlk Üniversite Televizyonu, II. Ulusal İletişim Kongresi, 23-25 Mayıs 2001, Bildiriler Kitabı, S: , İstanbul.
- VAROL, Asaf; İLAL, Ersan; AZİZ, Aysel, UĞUR, Aydın, (2002a), "Uzaktan Eğitim ve 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dergisi, 2001/ 1, ISSN 1302-6615, S: 1-9.
- VAROL, Asaf, (2002b). Türkiye'de Uzaktan Eğitimi Engelleyen Yasal Hükümler ve Çözüm Önerileri, Akademik Bilişim 2002, 6-8 Şubat 2002, Selçuk Üniversitesi, Bildiri CD'si, Konya.